

Nephan Saran ve Türk Antropolojisi ¹

Prof. Dr. Sabri Çakır ²

Özet

Bu makalede doktora yöneticim Prof. Dr. Nephan Saran iki yönden ele alınıp değerlendirilecektir. Birincisi, Nephan Saran ile neden karşılaştığım; ikincisi de bilimsel yönü ve Türk Antropolojisine katkılarıdır.

Birinci alt başlık altında, Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Sosyal Antropoloji Bölümü yeni kurulmuştu. Bölüme, öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla Fakülte Dekanı ve Bölüm Başkanı Prof. Dr. Orhan Acıpayamalı, Elazığ'ın kentleşme ve gecekondu sorunu ile ilgili tez konumu belirlemiş ve Nephan Saran ile çalışmamı önermişti. Bu öneri ve alınan karar üzerine Nephan Saran ile kurulan ilişki ve süreçler anlatılmaktadır.

İkinci alt başlık altında Nephan Saran'ın Türk Antropolojisine kazandırdığı birbirinden özgün yapıtları incelenerek değerlendirilmiştir. Özellikle metropolitan bir kent olan İstanbul ile ilgili göç, gecekondu, kentleşme, çocuk suçluluğu, üniversite gençliği ve kültürden sapma olay ve olguları ele alınmıştır. Bu bağlamda, konuyla ilgisi nedeniyle, ABD'li antropolog C.W.M. Hart ile birlikte yaptıkları ve Saran'ın Türkçeye çevirdiği Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi, öteki araştırma ve yapıtları yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antropoloji, Doktora, Danışman, Gecekondu, Anomie

Summary

Nephan Saran and Turkish Anthropology

In this article, my doctoral supervisor Prof. Dr. Nephan Saran will be considered and evaluated in two ways. The first is why I met Nephan Saran; the second is her scientific direction and contributions to Turkish Anthropology. Under the first subtitle, the Department of Social Anthropology had just been established at the Faculty of Letters of Fırat University. In order to train teaching staff for the department, the Dean of the Faculty and the head of the department Prof. Dr. Orhan Acıpayamalı had determined a thesis position on the urbanization and slum problem of Elazığ and suggested me to work with Nephan Saran. Based on this proposal and decision taken, the relationship and the slides established with Nephan Saran are explained.

Under the second subtitle, Nephan Saran's unique works that she has brought to Turkish Anthropology have been examined and evaluated. In particular, migration, slums, urbanization, juvenile delinquency, university youth and cultural deviation related to İstanbul, which is a metropolitan

¹ Alıntılanmak için: Çakır, S. 2023 "Nephan Saran ve Türk Antropolojisi", Antropoloji ve Kültürel Bakış, Sayı 2, ss. 9- 16

² Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden Emekli Öğretim Üyesi
ORCID: 0000-0002-9740-8103

city, are discussed. In this context, due to its relevance to the location, the Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi, which she made with the US anthropologist C.W.M. Hart and translated into Turkish by Saran and other researches and works were tried to be interpreted.

Keywords: Anthropology, Doctorate, Consultant, Slum/Shanty, Anomie

Giriş

Türk toplumunda antropolojinin (insanbilimin) konusu, amacı, kapsamı ve sorunlarının değil kavramsal anlamının da henüz tam olarak kavranıp algılanamadığı bir dönemde Nephan Hocam da aramızdan ayrıldı³. Gerçi antropolojinin ne olduğu, insan ve toplumu nasıl ve ne amaçla araştırdığı, geleceğinin ne olacağı vb. konularda 1935'lerden günümüze kadar birçok çalışma yapılmış, yapıtlar üretilmiştir. Ne var ki ne devleti yönetenler, ne eğitim ve öğretim kurumları, ne de aydınlarımız bu zenginlikten bugüne dek yararlanabilmiştir! Böyle bir toplumda seksen dört-seksen beş yıl yaşam sürmüş, bunun uzun bir bölümünü yeni bir bilime, öğretmeye, öğrenci-akademisyen yetiştirmeye, bilimsel araştırmaya adanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nin yetiştirdiği bir Türk kadın antropoloğu olan Nephan Saran ile karşılaşmamız tesadüflerin bir sonucudur. Bu günlere gelmemizde yadsınamayacak emeği ve katkısı olan hocamızın ölümünün 14. yılında, birkaç cümle ile onu anmak, tumturak sözlerle övmek yerine ömrünü verdiği sosyal antropoloji ve etnoloji alanındaki araştırma ve yapıtlarını, Türk antropolojisi ve sosyal bilimlere katkılarını burada dile getirmek amacındayım. Böylece, yaşadığı süre içinde ödeyemediğim manevi borcumu yerine getirmiş olurum inancıyla bu makale kaleme alınmıştır.

Nephan Saran'la Neden ve Nasıl Karşılaşıyoruz?

Nephan Saran ile karşılaşmamı/tanışmamı, o zamanlar yani 1977'lerde Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı ve aynı zamanda orada yeni kurulmuş olan Sosyal Antropoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı⁴ sağlamıştır.

Acıpayamlı, benim Dil Tarihten Hocam, ünlü bir halkbilimci. Derslerinde daha ziyade maddi kültürü anlatıyordu. Konut (mesken) kültürünü, onlarla ilgili kuramları görüyorduk. Öğrencilik yıllarımda pek de kendimi ona anlatamıyordum ve bu nedenle de pek başarılı değildim, çok zorlanıyordum derslerinde. Ama gel gör ki Fırat Üniversitesine dekan olmuş ve de kendinden önce orada bir sosyal antropoloji bölümü kurulmasını öneren ya da bu konuda ilk raporu yazan etnolog Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'in⁵ yolunu izleyerek bölümün başına geçmişti.

Böylece, Fırat Üniversitesi'nde ilk kez, kimsenin anlamadığı, tanımadığı yeni bir bölüm kuruluyordu. Amacı ve işlevi ise gerçekten o güne kadar (1975-1980'ler) yapılamamış olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun antropo-sosyolojik sorunlarını, bölgenin etnografik-etnik ve kültürel yapısını ele alıp araştırmak, yorumlamak ve bu olgulardaki temel sorunlara çözümler üreterek,

³ Prof. Dr. Nephan Saran: 1924–29 Kasım 2008

⁴ Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı: 1922- 20 Ağustos 2003

⁵ Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek: 11 Eylül 1927–15 Kasım 1980

toplumsal düzenin sağlıklı işlemesine katkıda bulunmaktı. Kısaca, bölge insanının kültüründen kaynaklanan davranışların, karşı eylemlerin, şiddetin, çatışmaların kökenindeki nedenleri anlamak, bu konularda merkezi hükümetlerce üretilecek politikalara bilimsel nitelikli veriler sunarak katkıda bulunmaktı. Ayrıca, alanın içinde “yaparak, yaşayarak öğrenme” kuramına uygun olarak sosyal antropolog yetiştirmektir. Başlangıçta iyi düşünülmüş, ancak sosyal planlaması olmayan, bölge insanının ve eğitim sisteminin yabancı bir bilim kolunun amaçlarına erişmesi kolay olmamıştır! Böylesine bir bilimsel etkinliğin, kültürel kimlikleri ve değerleri oldukça farklı, eğitim ve ekonomik yönden geri bırakılmış bir bölgede amaçlarını gerçekleştirememesi ve YÖK’ün kuruluşundan sonra kapatılması konusu önemli bir soru olmasına karşın burada üzerinde durulmayacaktır.

Vurgulamak izlediğimiz nokta; Fırat Üniversitesi’nde bilimsel amaçlar doğrultusunda, Doğu Anadolu’nun sosyo-kültürel tarihini, yaşam biçimini anlamak, yorumlamak ve gelecek kuşaklara aktarmak için kurulan, ama devrin sağ ideolojisine, üniversite yönetimine, oradaki siyasal erke karşıt olan bir sosyal bilim anlayışı bağlamında Nephân Saran’la kurulan ilişkimizdir.

Hem bu ilişkinin kurulmasında hem de bölgenin etno-antropolojik, etno-sosyolojik yapısı ile ilgili birçok araştırmacının yapılmasında, bilim dünyasında yerini almasında, halkbilim ve sosyal antropoloji ile ilgili öğrencilerin yetişmesinde ve bugün birçok üniversitenin yapısı içinde aktif rol oynayan sosyal bilimcilerin kazanılmasında katkı sağlayan bölüm kurucularına, Orhan Acıpayamalı’ya minnet duymamız gerekir. Daha fazlası gerekir çünkü günümüzdeki üniversite yapılanmasını, bilim anlayışını, ideolojik saplantıları düşündüğümüzde o insanların ne denli bilimsellikten yana olduklarını, hem uygulamaları hem de bıraktıkları özgün yapıtlarıyla daha iyi anlamış oluruz.

Nephân Saran’la nasıl bir ilişki kurulmuş ve onu nasıl tanıdım? Fırat Üniversitesi’nde kurulan Sosyal Antropoloji Bölümü ile ilgisi neydi?

Bu ilişki, söz konusu bölümün ilk iki asistanından biri olmam ve doktora konumun kentleşme ve gecekondu sorunuyla ilgisinden kaynaklanıyordu. Çünkü o konuda, daha sonra anladım ki Saran gerçekten bilgi düzeyi ve deneyimi çok yüksek bir bilim kadınıydı. Bunu çok iyi bilen Acıpayamalı, göreve başladıktan bir yıl sonra konumu saptadı ve kendisinin resmi yönetici olmasına karşın Saran’la çalışmamı önerdi. Saran’ın bu konularda otorite olduğunu, onunla çalışırsam araştırmacının daha iyi yönetileceğini söylemişti. Ben ise Saran’ı hiç tanıımıyordum. Ayrıca Elazığ’dan İstanbul’a gidip-gelmek de düşündürüyordu! Ama tüm olumsuzluklara karşın tanımadığım biriyle doktora yapmak da başka bir anlam ve önem taşıyordu.

Tam hatırlamasam da sanırım 78’in Şubat ayında kendisiyle konuyu görüşmek üzere İstanbul’a gittim. O denli meşgulmüş ki bana yarım saatlik bir görüşme olanağı sağlayan bir randevu vermişti. Günlerden pazartesiydi. Ben Elazığ’dan cumartesi çıkmış ve pazartesi saat 13.00-13.30 arasında verilen yarım saatlik randevuyu kaçırmamak için elimden geleni yapmışım. Gerçekten o saatte İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü’ndeki odasında beni beklemekteydi. O ana kadar kendisini hiç tanıımıyordum. Bu açıdan da çok heyecanlı olduğum yüzümden okunuyordu. Odada kendisinden başkası yoktu. Ama yanılmıyorsam kendi masasının dışında iki masa vardı. Ben ilk kez bir profesörün hem de bölüm başkanının asistanlarıyla birlikte oturduğuna

tanık oluyordum. Dil-Tarihte böyle bir şey görmemiştim. Doçent ve profesörler yalnız otururlardı. Nephan Hanımın ortak mekân paylaşımı karşısında oldukça şaşırılmış, nedenini aramaya o anda başlamıştım!

Böyle bir ortamda kendisiyle görüşmemiz gayet demokratik bir anlayışla başlamış; kısa ama öz bir hal hatır sormanın ardından kahve ısmarlamış ve ikram ettiği marlboro sigarasının tüten acı dumanları arasında sorgulama ve sınav aşamasına geçilmişti. Hocanın bu yaklaşımı ve ikram tarzını da başka bir yerde ne görmüş ne de yaşamıştım. Bu hoşgörü, samimi tutum ve davranışı beni çok rahatlatmış, ön çalışmalarımın sunumunu kolaylaştırmıştı. Anımsadığım kadarıyla konunun nedenselliğini açıklamakta bir hayli zorlanmıştım ve sonunda Nephan Hanım kentleşme ve gecekondurunuyla ilgili doktora çalışmamı ⁶ yönetmeyi kabul etmişti.

Konu ile ilgili kaynakları tarayıp bir araştırma planı ve ona uygun görüşme sorularını hazırladıktan sonra, bir mektupla kendisine gönderdim. İşte bu aşamadan sonradır ki onu gerçek bilimselliği ile anlamaya ve tanımaya başladım.

Bunun ilk örneğini, 4 Temmuz 1978 tarihli ve adıma daktilo ile yazılmış, yöntemimi ve sorularımı eleştiren iki sayfalık bir mektup oluştuyordu. Gönderdiğim soru formu ile ilgili olarak mektubun içeriğindeki eleştiri ve uyarıları 6 başlık altında toplamıştı. Hocanın bu uyarılarını, araştırma yapacaklara örnek olması bakımından kısa başlıklarla burada yinelemek istiyorum:

1) Araştırmanın kesin olarak konusu nedir?

Siz “Elazığ İli Gecekondurunu Sorunlarının Sosyal Antropolojik Etüdü” diyorsunuz. Çok genel bir ifade tarzı olan bu başlık içine sayılamayacak kadar çok konu girebilir. Bu nedenle; a. Araştırma konusunu kesin olarak belirtmeniz gerekir. b. Araştırmanın konusu kesin olarak belirlendikten sonra konuyla ilgili alt konu başlıkları saptanmalı ve bunların içinde saptamak istediğiniz özellikleri ortaya çıkaracak sorular formüle edilmeli.

2) Araştırmanın sınırları kesin olarak belirlenmeli. a. Konu olarak sınırlar, b. Coğrafi olarak kesin sınırlar, c. Nasıl bir örnekle çalışılacağı kesinlikle ortaya konmalı... İster tüm gecekondurunu üniversiteleri, isterse örnek üzerinde çalışılmaya karar verilmiş olsun, incelemede esas olacak temel birimin belirtilmesi gerekmektedir. Örneğin haneleri mi, aileleri mi, fertleri mi göz önüne alacaksınız ve neden? Sonuç olarak eğer örnekleme yapılacaksa, yüzde kaç örnekle çalışılacağı, bunun bütünü yetkiyle temsil edip edemeyeceği düşünülmeli.

3) Gönderilen soru formu ile ilgili soru düzeltme yapmayı pratik olarak uygun bulmuyoruz. Çünkü soru formunun teksir edilmiş olduğu ve son şeklini almış bir yapıya sahip olduğunu sanıyoruz. Ayrıca soruların tüm olarak kapalı uçlu sorular olması ve soruların altındaki şıkların ne şekilde bir çalışma sonucu olarak oluşturulduğunu da bilmiyoruz. Burada hemen şunu da belirtmeyi gerekli buluyoruz. Soruların altındaki şıklar yeteri kadar açık ve net değil (...)

4) Soruların birbiri ardından sıraya dizilişi de araştırmalarda dikkat edilmesi gereken bir

⁶Elazığ İli Gecekondurunu Sorunlarının Sosyal Antropolojik Etüdü

özellik olup iyi sıralanmamış ve kontrol soruları olmayan soru bültenleri yanıtıcı sonuçlara varılmasına neden olabilir.

5) Mülakat formu dediğiniz form, konunun kesin olarak belirlenmemesi nedeniyle akla gelebilecek her soru ile doldurulmuş. Eğer bu formu kullanırsanız mülakat süresi üç saatin üzerine çıkabilir. Mülakat süresi hiçbir zaman bu kadar uzun tutulmaz. Ayrıca formu anket olarak kullanırsanız, okuması, yazması olmayan kişilerin bunları nasıl okuyup cevaplayacağı da ayrı bir sorun. Mülakat formundan anladığımız kadarıyla, sosyal bilimler metodolojisinde 'saha araştırması' denilen çalışma hakkında daha geniş bilgi edinmeniz tavsiye edilir. Bu bilgi alışverişinin mektupla yapılması maalesef imkânsızdır.

6) Araştırmada kullanılacak ekip (eğer kullanılması düşünülüyorsa), zaman, mali olanaklar dikkatle düşünülmesi gerekli olup üzerinde hassasiyetle durulması gereklidir. Çok genel olarak işaret ettiğimiz metodoloji ile ilgili kısa uyarıların çalışmalarınıza katkısı olacağı inancıyla saygılar.

Prof. Dr. Nephan Saran
İmza

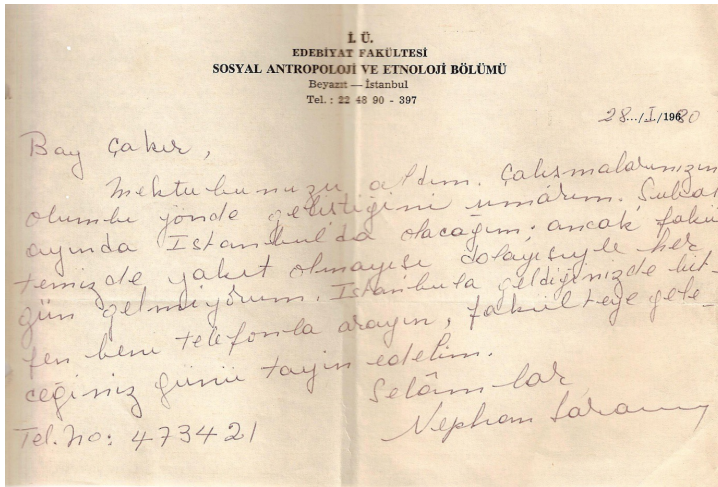
Arşivimde bulunan bu mektup, Nephan Saran'ın nasıl bir antropolog olduğunu, araştırmanın yönüne ne denli dikkat edilmesi gerektiğini ve karşısındakine nasıl değer verdiğini gösteren tarihsel ve bilimsel bir belge olarak saklanmaktadır.

Saran Hoca ile ilişkilerimiz dört yıl boyunca böyle sürüp gitti. Doktoramın son aşamasını kendisine sunmak üzere yazdığım mektuba şu yanıtı veriyordu:

Bay Çakır,

28.1.1980

Mektubunuzu aldım. Çalışmalarınızın olumlu yönde geliştiğini umarım. Şubat ayında İstanbul'da olacağım; ancak fakültemizde yakıt olmayışı dolayısıyla her gün gelmiyorum. İstanbul'a geldiğinizde lütfen beni telefonla arayın, fakülteye geleceğiniz günü tayin edelim.

Gün belirlenmiş, yapılan çalışmalar görüşülmüş ve sonunda doktoranın kurşun kalemle yazılmış oldukça kapsamlı müsveddesi kendisine sunulmuştur. Bir ay gibi kısa bir sürede üç yüz sayfayı aşan çalışma okunulup tarafıma iade edilmiştir. Bu müsveddelerin daktilo ile yazılımı da üç ay gibi bir sürede tamamlandıktan sonra Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'ne sunularak jüri oluşturulmuştur. Saran çok bekletmeden kişisel raporunu yazmış ve Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne göndermiştir.

Orhan Acıpayamalı, Osman Ersoy ve Nephân Saran'dan oluşan jüri 30.11.1981 tarihinde İstanbul Edebiyat Fakültesinde toplanarak tez görüşülmüş, ardından da sözlü sınav ve tez savunması yapılmış; çalışma "pekiyi" derece ile değerlendirilmiştir.

Doktora tezimin savunma aşaması sonunda, geleneksel olarak adayın jüri üyelerine vermesi gerekli olan yemeği de Laleli'nin en nefis kebabçılarından birinde kendisi vererek son derece uygar ve örnek alınması gereken bir davranışı sergilemişti. Bununla da yetinmeyip, bizi akşam evine davet ederek konuk etmişti.

Nephân Saran'ın Bilimsel Yönü ve Antropolojiye Katkıları

Antropoloji literatüründe Nephân Saran gibi lisans öğrenimi farklı olan ve sonradan bu alana yönelen ve başarılı çalışmalar yapmış olan birçok bilim insanı vardır. Türk antropologları arasında da bu örneklerden biri de Saran'dır. Saran, hukuk öğrenimini (1947) tamamladıktan sonra Amerika'da St. Louis Üniversitesinde Çocuk Mahkemeleri sisteminin Türk Ceza hukukuna uygulanması konusunda yüksek lisans ve suç sosyolojisinin en önemli kuramlarından biri olan "anomie" üzerinde de doktorasını yapmıştır. Saran'ın esas bilimsel kimliğini ve yöntem anlayışını İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Etnoloji-Sosyal Antropoloji Bölümü'nün kurulmasından sonraki yaptığı alan çalışmalarında görmekteyiz.

Bunların başında da İstanbul kenti ile ilgili gecekondular ve çocuk suçluluğu konularını ele alan çalışmaları gelmektedir. Özellikle, 1960'lı yıllara kadar suç ve çocuk suçluluğu ile ilgili olarak yapılmış herhangi bir bilimsel çalışma bulunmamasına karşın resmi istatistikler ülkemizde, dünyada olduğu gibi suçun ve çocuk suçluluğunun hızla artış gösterdiğine işaret etmektedir. Bu gerçeği gören Saran, bugün ülkemizin en önemli ve içinden çıkılmaz bir sorunu olan suç ve çocuk suçluluğu konusunda, 1961-1962 yıllarında başlayan ve tam 4 yıl süren "İstanbul Şehrinde Polisle İlgili Onsekiz Yaşından Küçük Çocukların Sosyo-Kültürel Özellikleri Hakkında Bir Araştırma" ⁷ adlı çalışmasını yapmıştır. Bu araştırma İstanbul'daki çocuk suçluluğu konusunda yapılan ve kuramsal bir temele dayanan ilk araştırmadır. Başka ifadeyle ülkemizin sosyal bilim tarihinde böyle bir çalışmayla o güne dek henüz karşılaşılmamıştır. Böylece Saran, Amerikalı Sosyolog Robert K. Merton'un "anomie" kuramını, suç ve çocuk suçluluğuna uygulayan, yaşama geçiren ve suç olgusuyla ilgili yapılacak araştırmalara temel olabilecek varsayımları öneren ilk Türk antropologu unvanını da kazanmıştır.

Nephân Saran'ın Türk bilim dünyasına kazandırdığı ve bir önceki araştırmasının gerek yöntem ve gerekse kuram yönünden bir devamı niteliğindeki "Üniversite Gençliği" (Saran, 1975) adını taşıyan çalışmasıdır. Kendi alanında bir ilk olan bu yapıtında da Saran, Türk toplumunun 1968'lerde başlayan ve 12 Mart 1971 Darbesi'ne kadar süren öğrenci hareketlerinin analiz ve yorumunu yapmıştır. Sosyal Antropoloji öğrencileriyle birlikte gerçekleştirilen bu araştırmanın en önemli

⁷ Nephân Saran'ın doçentlik tezi.

amacı, öğrenci olaylarına karışan öğrencileri sosyo-kültürel ve ekonomik yönleriyle tanımak; öğrenci hareketlerini politik açıdan değerlendirmektir. Bunda da büyük bir başarı elde edilmiş, e-sasında Türk toplumunda sosyo-kültürel yapının değişim sürecinde anomik bir ortamın gelişmesi üniversite gençliği üzerinde etkili olmuştur. İstanbul gibi metropolitan bir kentler kentinde köyünden, kasabasından, yerel kentinden kopan, eğitim ve öğretim için bu kente göçen genç nesiller, değişim sürecinin en yoğun şekilde yaşandığı bir ortamda kendilerini bulmuşlardır. Bu ortamda yetişen üniversite gençliği, ulaşamadıkları değerlerin baskısıyla ortaya çıkan toplumsal sorunlarının en kısa sürede çözülebileceğini sunan ideolojilerin arkasına kolayca takılmışlardır. Saran, üniversite gençliği ile ilgili bu özgün araştırmasında anomie ile ilgili varsayımlardan hareket ederek hazırlanan soruları öğrencilere uygulamak suretiyle kültürden kopmanın derecesini ve nedenselliğini anlamaya ve anlatmaya çalışmıştır.

Daha sonraki yıllarda antropolojinin geleneksel köy toplumlarıyla ilgili konusunu oluşturan bir başka alan çalışmasını, "Köylerimiz"i (Saran, 1984) görmekteyiz. Bu çalışmasıyla N. Saran geleneksel kültürlerde/toplumlarda antropolojinin işlevini ya da görevini, kendi yönetiminde araştırılan 25 köy araştırmasıyla kanıtlamak istemiştir. Bir başka anlatımla antropolojinin köy toplulukları, onların yaşam biçimleri ve değişim süreçleriyle ilgisini kurmaya çalışmıştır. Çalışma, 1966'lı yıllardan beri sosyal antropoloji son sınıf öğrencilerinin Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde bulunan, genellikle küçük köy toplulukları üzerinde yaptırılmış ve bir köyü sosyo-kültürel yapısı ile araştırıp gelenek, görenek ve kurumlarını tanıtmaya çalışan betimleyici tipteki araştırmaların analiz ve sentezine dayanmaktadır.

Nephan Saran, antropolojinin temel araştırma konularından biri olan "köy araştırmaları" gerçeğinin kuramsal yönünü de şöyle açıklamaktadır:

"Dünyanın çeşitli ülkelerinde ve bölgelerinde yapılan köy araştırmaları gerçekten pek çok farklılıklar göstermekle beraber daha şimdiden bazı benzerliklerin varlığına da işaret etmektedir. Bilimin yolu (yöntemi) doğada mevcut varlıkların benzer yönlerini yakalayarak genel kavramlara ulaşmak olduğuna göre az da olsa bulunan benzerliklerin mevcudiyeti umut vericidir. Köy çalışmalarının sayılarının artması ve dolayısıyla bizi genel kavramlara ulaştıracak vakıaları (olguları) toplama gayretleri ise hiç kuşkusuz bilimsel yöntemin gereğidir."(Saran, 1984, S.7)

"Aslında günümüzün köy toplumları, bir uçta endüstriyel-şehir yaşamının sürdüğü, öbür uçta tarımsal yaşamın yaşandığı, büyük karmaşık toplumun bir parçasıdır ve karmaşık toplum yaşantısı devamlı ve kesintisiz bir yaşam sürecidir. "Köy toplumu ile ilgili bilgi köy hayatını paylaşarak yapılan gözlem, biçimsel mülakat, toplum liderleri ya da toplumdaki anahtar kişilerle görüşmeler yapılarak toplanmıştır."(Saran, 1984, s.10)

Sosyal bilimlerde ölçme ve değerlendirmelerin nasıl yapılması gerektiğini, N.Saran'ın bir sosyal bilimci olarak yazdığı İstatistik El Kitabı'ndan anlamaktayız. Bu araştırma ve çalışmaların dışında kent antropolojisi ile ilgili ilk çalışma olan ve Amerikalı antropolog Charles W.M.Hart ile birlikte yaptıkları ve Nephan Saran'ın Türkçe çevirisi ile yayımlanan "Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi" (Hart, 1969) araştırmasıdır. İstanbul kentindeki gecekondulaşma sürecinin ilk kez ele alındığı bu survey çalışmasıyla, hem antropoloji öğrencilerine bir sosyal sorunun nasıl araştırılması gerektiği, hem saha çalışmasının kuramsal olarak değil pratik olarak öğretilmesi ve hem de herkesin dilinde

dolaşan gecekondur sorununun gerçek yüzünün ve temel nedenlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçlara ulaşıldığını, Elazığ kentinin gecekondur sorununu, sosyal antropolojik bir perspektiften ele alıp araştırdığımızda görmüş olduk.

Saran'ın insanbilime, dolayısıyla sosyal bilimlere en önemli ve sürekli katkılarından biri de alanın kuramsal ve kavramsal yönlerini anlatan "Antropoloji" adlı yapıtıdır. Oldukça kapsamlı ve zengin bir içeriği bulunan bu yapıt, iki kitaptan oluşmaktadır: Birinci kitap fizik antropoloji, ikincisi ise sosyal antropoloji başlığını taşımaktadır. Antropoloji genel başlığı altında birleştirilmiş olan bu iki kitap; bu alanda eğitim ve öğretim görevlilerine, araştırma yapacaklara, insan ve toplum bilimcilerine, çalışmalarında önemli katkılar sağlayacak bir içeriğe sahiptir. Özellikle günümüz Türkiye'sinde siyasal ve toplumsal sorunları çözmeye uğraşan siyaset adamlarının/politikacıların, siyasal bilimcilerin; insanı ve onun oluşturduğu kültürü, onu yaratan halkları, onların niteliklerini anlamalarında ve çözümlerini buna göre yapmalarında bu tür temel yapıtlara ve bilimsel bilgilere gereksinimleri vardır. Bu yönüyle de, bugüne kadar yadsıdığımız insanbilimsel çalışmaları, kaynakları okuyup öğrenmemizin, sosyal ve ekonomik politikalarımızı ve uygulamalarımızı buna göre yapmamızın zamanı gelmiş ve hatta geçmektedir. Bu nedenlerle Saran'ın yapıtı ve onun benzerleri, sadece bizim uyguladığımız gibi sosyoloji birinci sınıfta değil, tüm üniversitelerin hazırlık ya da öteki sınıflarında lisans düzeyinde okutulmalıdır. Çünkü geleceğin toplumunu oluşturacak ve yönetecek olan ülke gençliğinin buna, her zamankinden daha çok gereksinmesi olacağı inancını taşımaktayız. Sonuçta ne söylemeliyim Saran'la ilgili olarak? Onu da tam bilemiyorum. Bildiğim bir şey varsa, gerek kendi özelim, gerekse genelde onunla ilgili olan ve bildiğim yönlerinden burada söz ettim. Ölümünün 14. yılında, bu şekilde bir yazı kapsamında onu saygıyla anarak, manevi bir borcun ve vicdani bir sorumluluğun yerine getirilmiş olacağına inanmaktayım.

Kaynaklar

Çakır, S. (2007). *Kentleşme ve gecekondur sorunu-Elazığ örneği*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları. 71, Sosyoloji Dizisi: 11

Hart, W.M. (1969). *Zeytinburnu gecekondur bölgesi*. Çev. Nephân Saran, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Polama, M. M.(1993). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. Çev. Hayriye Erbaş, Ankara: Gündoğan Yayınları.

Saran, N. (1968). *İstanbul şehrinde polisle ilişkisi olan onsekiz yaşından küçük çocukların sosyo-kültürel özellikleri hakkında bir araştırma*. İstanbul: İ.Ü.E.F. Yayınları. No: 1362.

Saran, N. (1971). *İstatistik el kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Saran, N. (1971). *İstanbul'da gecekondur problemi. İstanbul: Türkiye coğrafi ve sosyal araştırmalar. İÜEF oğrafya Enstitüsü.*

Saran, N. (1975). *Üniversite gençliği. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. No:2032*

Saran, N. (1984). *Köylerimiz. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. No:3222.*

Saran, N. (1993). *Antropoloji*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.